

Tieteellinen tutkimus tutuksi

Erityispedagogiikan alan tieteellisen tutkimuksen valitseminen

Valitsin oppisopimuskoulutuksen henkilökohtaistamisesta kertovan väitöskirjan. Olen opiskellut oppisopimuksella lähihoitajaksi Helsingin diakoniaopistossa työn ohessa IJKK:ssa (nyk. Spesia). Toimin nykyisin oppisopimusopiskelijoiden vastuunopettajana (Tieto- ja viestintätekniikan perustutkinto) Careerissa. Minua kiinnostaa, miten oppisopimuksen aikana suoritettavat työtehtävät voidaan valita vastaamaan opiskelijan vahvuuksia. Edelleen olen kiinnostunut, tapahtuuko ihan oikeasti oppimista, sillä yli 90 % kaikesta oppimisesta tapahtuu työpaikalla, kun kysymyksessä on oppisopimus. Työpaikoilla on suuri vastuu oppisopimusopiskelijan tietopuolisesta opettamisesta. Minulla on samalla mahdollisuus verrata omakohtaisia kokemuksia tutkimuksen tuloksiin väitökseen tutustumisen myötä.

Väitöskirjan nimi ja kirjoittaja

Väitöskirjan nimi on "Oppisopimusopiskelijan oppimisen henkilökohtaistaminen ja oppimismahdollisuudet työpaikalla". Väitöksen on kirjoittanut Olavi Leino.

Kohderyhmä ja aineiston hankinta

Kohderyhmä tai tutkimusjoukko koostui Pohjois-Karjalan oppisopimuskeskuksen opiskelijoista ja heidän työpaikkakouluttajistaan. Perusjoukko muodostui Pohjois-Karjalassa vuonna 2007 aloittaneista oppisopimusopiskelijoista (n=674) ja heidän työpaikkakouluttajistaan (n=534).

Aineisto on hankittu sähköposti- ja Webropol-kyselyin. Lisäksi aineiston koostamisessa on käytetty oppisopimuskeskuksen Sopimus Pro-ohjelmaa.

Tutkimustehtävä

Väitöksen kirjoittaja halusi selvittää oppisopimusopiskelijoiden oppimisen henkilökohtaistamista ja oppimismahdollisuuksia työpaikoilla. Lisäksi kysyttiin, millainen rooli työpaikkakouluttajalla on oppimisprosessissa.

Väitöksen kirjoittaja selvitti edelleen seurantalutkimuksen avulla, miten oppimisen henkilökohtaistaminen ja oppimismahdollisuudet työpaikalla muuttuvat opiskelun aikana. Lisäksi hän tutki oppisopimusopiskelijoiden ja heidän työpaikkakouluttajiensa taustatekijöiden yhteyttä oppimisen henkilökohtaistamiseen ja oppimismahdollisuuksiin työpaikoilla.

Tutkimuskysymykset

1. Millainen on pohjoiskarjalainen oppisopimusopiskelija ja työpaikkakouluttaja?
2. Millainen yhteys oppisopimusopiskelijoiden taustamuuttujilla ja yrityksen henkilöstömäärällä on oppisopimusopiskelijoiden kokemaan oppimisen henkilökohtaistamiseen ja oppimismahdollisuuksiin työpaikalla koulutuksen alussa?

3. Millainen yhteys oppisopimusopiskelijoiden psykososiaalisilla muuttujilla on oppisopimusopiskelijan kokemaan oppimisen henkilökohtaistamiseen ja oppimismahdollisuuksiin työpaikalla koulutuksen alussa ja lopussa?
4. Millainen yhteys työpaikkakouluttajien taustamuuttujilla ja yrityksen henkilöstömäärällä on työpaikkakouluttajien kokemiin opiskelijan oppimismahdollisuuksiin työpaikalla?
5. Millainen yhteys työpaikkakouluttajien ohjaamisvalmiuksiin liittyvillä psykososiaalisilla muuttujilla on työpaikkakouluttajien kokemiin opiskelijan oppimismahdollisuuksiin työpaikalla koulutuksen alussa ja lopussa?
6. Miten oppisopimusopiskelijan oppimisen henkilökohtaistaminen ja oppimismahdollisuudet työpaikalla sekä psykososiaaliset muuttujat muuttuvat oppisopimuskoulutuksen aikana opiskelijan ja työpaikkakouluttajan arvioimina?

Tutkimusmenetelmät

Tutkimustuloksista tehtiin kvantitatiivisen aineiston analyysi. Myös kvalitatiivista tutkimusta (haastattelut) käytettiin ja se toimi kvantitatiivisen aineiston täydentäjänä. Määrällisessä eli kvantitatiivisessa tutkimuksessa käytetään täsmällisiä, laskennallisia ja tilastotieteellisiä menetelmiä. Laadullisessa eli kvalitatiivisessa tutkimuksessa pyritään ymmärtämään tutkittavan ilmiön merkitystä ja tarkoitusta ja siten saamaan kokonaisvaltainen ja syvä käsitys ilmiöstä.

Tutkija keräsi aineiston esi- ja seurantatutkimuksen kyselylomakkeiden kysymysten avulla (kvantitatiivinen tutkimus). Lisäksi tutkija käytti erilaisia tutkimusvälineitä kuten puolistrukturaalista haastattelulomaketta henkilökohtaisten haastattelujen tekemiseen (kvalitatiivinen tutkimus).

Tutkimustulokset ja tulosten tarkastelu

Tulosten perusteella saatiin tietää, millainen oli tyypillinen pohjoiskarjalainen oppisopimusopiskelija. Suurimmalle osalle oppisopimusopiskelijoista (69 %) oppisopimus tehtiin olemassa olevan työsopimuksen lisäksi. Lähes puolella tutkimukseen osallistuneista opiskelijoista oli työkokemusta yli viisi vuotta ja työkokemusta kysyttiin nimenomaan siltä alalta, jolla opiskelija nyt opiskeli. Työpaikkaohjaajan profiilissa näkyi 10 vuoden työkokemus sekä ammatillisen tai opistoasteisen koulutuksen aiempi hankkiminen.

Oppimisen henkilökohtaistaminen oppisopimuksen alussa koettiin vahvemmin työtömänä olleiden ja pienissä yrityksissä toimineiden osalta. Sukupuolella ei tässä asiassa ollut merkitystä eikä peruskoulutuksella tai työkokemuksella.

Oppimismahdollisuuksien arvioiminen koulutuksen alussa oli vaikeaa heillä, jotka olivat juuri aloittaneet uudessa yrityksessä. Sukupuoli, ikä, peruskoulutus,

työkokemus, tutkintotyyppi, tai aikaisempi koulutus tai koulutusala eivät puolestaan vaikuttaneet oppimismahdollisuuksiin. Pienissä yrityksissä oppimismahdollisuudet koettiin hyviksi.

Tutkimuksen psykososiaalisiin tekijöitä olivat: itsetunto, motivaatio (sisäinen ja ulkoinen), oppimisstrategiat (onnistumisen ennakointi, toiminnallinen välttäminen, sosiaalisen tuen etsintä ja sosiaalinen välttäminen), opiskeluintressit ja sosiaaliset taidot. Tilastollisesti merkittäviä selittäjiä oppimisstrategioista koulutuksen alussa olivat sosiaalisen tuen etsintä, sosiaaliset taidot, sisäinen motivaatio ja itsetunto. Koulutuksen lopussa sisäinen motivaatio ja sosiaaliset taidot olivat merkitseviä.

Työpaikkakouluttajien taustatekijöitä olivat: sukupuoli, ikä, työkokemus, peruskoulutus, aikaisempi koulutus ja yrityksen henkilöstön määrä. He työpaikkaohjaajat, jotka toimivat pienissä yrityksissä, kokivat, että oppisopimusopiskelijalla oli paremmat edellytykset oppimismahdollisuuksiin työpaikalla kuin suuressa yrityksessä.

Työpaikkaohjaajien ominaisuuksia hyvä itsetunto, vahva motivaatio ja hyvät sosiaaliset taidot arvioitiin oppisopimuksen alussa ja lopussa. Nämä ominaisuudet korreloivat oppisopimusopiskelijan oppimismahdollisuuksiin työpaikalla oppisopimuksen alussa. Tilastollisesti merkitseviä selittäjiä oppisopimuksen lopussa olivat työpaikkakouluttajan sosiaaliset taidot ja sisäinen motivaatio.

Oppisopimusopiskelijoiden ja työpaikkaohjaajien käsitykset oppimismahdollisuuksien ja oppimisen henkilökohtaistamisen muutoksista erosivat toisistaan tilastollisesti merkitsevästi. Työpaikkakouluttajat arvioivat, että opiskelijan oppimismahdollisuudet olivat suuremmat koulutuksen alussa kuin koulutuksen puolivälissä ja edelleen myös suuremmat koulutuksen alussa kuin koulutuksen lopussa.

Tutkija kiinnittää huomiota nuorten pieneen määrään oppisopimuskoulutuksessa. Hän on löytänyt viitteitä siitä, että nuoret haluavat töihin omilla ehdoillaan ja että työelämä on pelottava paikka. Samalla hän toteaa, että oppisopimus on luonteva osa nuorten kouluttautumista monissa keskisen Euroopan maista. Näin siis oli vuonna 2011.

Itse huomaan seuraavaa:” Saksassa kaikkien nuorten tulee lain mukaan osallistua ammatilliseen tai muuhun koulutukseen vähintään kolmen vuoden ajan yleissivistävän peruskoulutuksen jälkeen eli 16–18 vuoden iässä.” Suomessa siirrytään elokuussa 2021 vaiheeseen, jossa jokaisen on opiskeltava 18-vuotiaaksi asti ja koulutuksen tulee olla ilmaista.

Työpaikkakouluttajien osaamista pidettiin tutkimuksessa hyvänä, koska työkoekemusta ja koulutusta oli paljon. Onneksi tutkija oli ottanut selvää, mitä samaan aikaan Saksassa työpaikkakouluttajan tulee tehdä omien työtehtäviensä lisäksi. Hänen tulee: ”pitää yhteyttä kauppakamariin (koulutusneuvonta), ammattikouluun (opettaja), vanhempiin (kasvattaja), työvoimaviranomaisiin (ammattineuvonta).

Pedagogisesti heidän tulee kyetä välittämään oppilaille valmiuksia, tietotaitoa ja oikeita arvoja.”

Omaa pohdintaa

Mielestäni tutkimuksen tulokset vastasivat tutkimuskysymyksiin. Mietin sitä, kuinka oppisopimukseen haluavan on oltava itse aloitteellinen ja etsittävä oppisopimuspaikka. Kun sellainen löytyy, tulevan opiskelijan pitää ottaa yhteyttä paikalliseen oppisopimustoimistoon, joka kirjoittaa oppisopimuksen. Tässä vaiheessa on jo tapahtunut paljon arviointia siitä, soveltuuko tuleva oppisopimusopiskelija työpaikalle muiden työntekijöiden joukkoon ja työtehtäviin. Näen tässä sellaista, että on pitänyt mitata tavalla tai toisella, kuinka joustava tuleva oppisopimusopiskelija on. Tulevan opiskelijan on heti aloitettava sopeutuminen työpaikkaan. En sen sijaan huomaa, kuinka tulevalta opiskelijalta olisi kovinkaan paljon tiedusteltu omia vahvuuksia.

Edelleen mietin, kuinka erityinen tuki näkyy aidosti oppisopimusta laadittaessa. Tutkimuksessa mainitaan, kuinka työpaikkaohjaaja voi olla 100 kilometrin päässä eikä vuorovaikutusta pääsee syntymään kovinkaan usein. Myös sosiaaliset kyvyt oppisopimuksen alussa ovat tärkeitä. Mikäli tukea ei työpaikalla ole saatavilla tai oppisopimusopiskelija ymmärretään väärin sen takia, että ohjeistusta erityisen tuen tarvitsevia varten ei ole olemassa työpaikalla, oppisopimus saatetaan joutua jopa purkamaan. Huomasin, että:” Ammatillisten opiskelijoiden työpaikkaohjaajilta ja työnantajilta aletaan 1.7.2021 alkaen kerätä valtakunnallista palautetta työpaikalla oppimisesta. Palautekysely tulee vastattavaksi oppisopimus- ja koulutussopimustyönantajille sekä opiskelijoiden työpaikkaohjaajille.” (<https://takk.fi/ajankohtaista/uutiset/news/tyoelamapalaute-on-tyopaikoille-tilaisuus-vaikuttaa/>). Näyttää siltä, että tutkimuksella on merkitystä ja tutkimuksella voidaan vaikuttaa asioihin ja asenteisiin!

Ehdotan tutkimuksen tekijälle, että hän tutkisi, onko 10 vuotta myöhemmin (tutkimus saatiin valmiiksi 2011) pohjoiskarjalaisen oppisopimusopiskelijan profiili edelleen samanlainen kuin aikaisemmin.

Erityispedagogiikan alan tutkimusta voidaan käyttää ammatillisen erityisopetuksen kehittämiseen. Voin esimerkiksi ottaa yhteyttä omaan paikalliseen oppisopimustoimistooni ja tiedustella, onko Olavi Leinon tutkimukseen kaltaista aineistoa saatavana. Tai voin käyttää tutkimusta keskustelun avaajana, kun pohditaan oppisopimusopiskelijoiden ohjaamista työpaikoilla ja oppilaitoksessa.

Oppilaitoksessani, jossa olen töissä, on tutkimustarpeita erityisen tuen osalta. Voitaisiin aivan ensimmäiseksi selvittää kvantitatiivisin menetelmin, kuinka monta erityisen tuen päätöstä ja siten opiskelijaa vastuopettajilla on. Tämä selviää opiskelijajärjestelmän avulla ja on tuki joidenkin erityisestä tuesta vastaavien tiedossa. Edelleen olisi hyvä saada tietää kvalitatiivisen keinoin, millaisena erityisen tuen päätöksen saaneet opiskelijat ja heidän opettajansa kokevat tilanteensa. Olen jutellut kollegojen kanssa, kuinka ryhmässä on erityisen tuen päätöksen saaneita kolmasosa ja tämä erityisen tuen työ opettajan on tehtävä muun työn ohessa. Pelkästään se, että asiaa

tutkitaan, veisi asiaa eteenpäin. Voi myös olla niin, että en vain tiedä, mitä on jo tehty ja selvitetty oppilaitoksessani erityisen tuen osalta. Ehkä en ole seurannut riittävän tarkasti mm. intranetiä tai muita tiedotuskanavia.

Kriittinen lukutaito tarkoittaa, että lukijan on havaittava asenteellinen ja lukijaa ohjaileva kirjoittaminen. Olen aina kuvitellut, että väitökset on tarkistettu ja mm. lähdeluettelo on riittävä. Näin olen jättänyt väitöskirjojen tietopuolen oikeellisuuden yliopistojen huoleksi. Vaan on toki niinkin, että ensin tulee teesi ja sitten antiteesi. Ei voi olla niin, että Olavi Leino jää ainoaksi oppisopimuksen henkilökohtaistamista ja oppimismahdollisuuksia mittaavaksi tutkijaksi.

Tarvitsen oman työni kehittämiseen paljon tutkimustietoa. Haluan tutustua muiden oppilaitosten erityisen tuen käytänteisiin liittyen tutkintoon Tieto- ja viestintätekniikan perustutkinto. Olen jo saavuttanut yhden tavoitteen. Vaadin vuonna 2020 esihenkilöltäni, että sekä nuoret että aikuiset tieto- ja viestintätekniikan opiskelijat on saatava nk. väyläopintojen piiriin Tämä tarkoittaa, että opiskelijoilla on mahdollisuus edetä perustutkinnon jälkeen ammattikorkeakouluopintoihin erityisen väylän kautta. Tämä, olen huomannut, lisää joidenkin opiskelijoiden motivaatiota huomattavasti. Näin olen mielestäni edesauttanut opiskelijoita ja yhteiskuntaa avaamalla ryhmäni opiskelijoille mahdollisuuksia työelämässä ja elämässä ylipäättään. Edelleen haluan tukea erityisen tuen päätöksen saaneita opiskelijoita ja myös kollegoitani työssä ammatillisen koulutuksen parissa.